

Неодноразово звертаючись до зображення рослин у своїх натюрмортах, Яблонська створила цикл робіт «Вікна», який ще раз продемонстрував проникливість образів, створених художницею, відкрив ще одну грань її дару – здатність доповнювати їх поетичними коментарями, у яких не стільки переказ зображеного, скільки мотивація того, що спонукало її до створення тієї або іншої картини. Спільною рисою всіх картин, які входили в цикл, було те, що майстриня не створювала якусь тематичну, пишну композицію. Об'єктом своїх робіт вона обрала звичайні підвіконня, які були заповнені кімнатними рослинами, нічим не прикрашені, без лишніх деталей, зайвих предметів, прикладом є натюрморт «Наше вікно», 1998 рік. Символіка елементів інтер'єру, перш за все вікна. Означаючи перехід з одного простору в інший, вікно відділяє світ, близький людині, – власну домівку, а відтак і власну родину, від світу чужого, але такого манливого[1].

Висновки. Отже, нами було проведено мистецтвознавчий аналіз творів натюрмортного жанру з елементами квіткового мотиву на основі творчості таких художників як: Олексій Шовкуненко, Анатолій Петрицький та Тетяна Яблонська. Виділено наступні особливості творчості. Шовкуненко наповнював свої постановки різними дрібними деталями. Натюрморти були насичені предметами та інформацією. Петрицький звертався до зображення елементів рослинного світу, зображував красу природи, її різноманіття та різнобарвність. Яблонської позначена невпинним пошуком якомога виразнішої художньої мови, філософською глибиною світосприйняття, надзвичайним багатством і вишуканістю колориту. Характерною рисою її натюрмортів було зображення вікон з квітами та рослинами на підвіконні. Виявлені особливості можна використати під час власного мистецького пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Бойко Д.А. Художньо-виражальні особливості натюрмортного жанру живопису : дис. випускна робота бакалавра образотворчого мистецтва : 6.020205 Бойко Діана Андріївна; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «ТНПУ ім. Володимира Гнатюка» ; наук. кер. Цідило І.І. – Тернопіль, 2017. – 54с.
2. Спогади про художника / Анатолій Петрицький.. К.: Мистецтво, 1981. – 83 с.
3. Чорнобривцева О. Тетяна Яблонська, Основні віхи творчого шляху художниці. // Чорнобривцева О. Художники. – К., 1987.- С.16-21. [ст 85.103(4УКР)Ч-75].
4. Чорнобривцева О. Тетяна Яблонська // Художники. / О. Чорнобривцева.– К., 1987.- С.16-21.

Кіндрат Н.

Науковий керівник – доц. Проців Л.Й.

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ФОРТЕПІАННОГО ВИКОНАВСТВА ТА ОСВІТИ НА ТЕРНОПІЛЛІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.

Дослідження розвитку культурно-мистецького руху та фортеп'яної освіти на Тернопіллі у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття є актуальним, адже в цей період відбувається становлення мистецьких осередків, спочатку аматорських, а згодом і професійного музикування. Тернопільщина в історію українського музичного мистецтва та освіти увійшла як важлива складова культурно-мистецького життя Галичини, де зародження аматорського та професійного музикування супроводжувалось появою перших навчально - мистецьких закладів. Важлива роль у розвитку музичної культури краю належить українським виконавцям-піаністам.

Теоретичною основою та джерельною базою дослідження стали праці сучасних вчених-музикознавців та педагогів Л. Бойцун, О. Бойчук, Н. Кашкадамової, Л. Кияновської, М. Черепанина, З. Лабанців-Попко та інших, а також матеріали Тернопільського Державного архіву. Однак процес становлення та розвитку фортеп'яного виконавства та освіти на Тернопіллі окремо не розглядався, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті – простежити передумови становлення професійного фортеп'яного виконавства та освіти на Тернопіллі, в окреслений період.

Період на рубежі ХІХ та ХХ століть став періодом культурного становлення регіону. На тлі масового поширення аматорства та музично-просвітницької роботи відбувся перший рух до професіоналізації музичного життя Тернополя, а також таких міст, як Терехівля, Бережани та ін. Високий рівень аматорського музикування дав підставу для появи професійного виконавського мистецтва та, одночасно, став основою для розвитку музичної освіти.

Важливу роль для становлення професійного музичного життя Тернополя відіграли ближні села – Денисів та Острів. В першому було відкрито одну з перших музичних студій на Тернопіллі (1870), засновану о. Йосифом Вітошинським. Саме в Денисові був організований перший серед сіл Східної Галичини осередок «Просвіти». Все це завдяки діяльності о. Йосифа Вітошинського. Він керував хорами, навчав гри на духових інструментах, заснував духовий оркестр, який існує досі. Хор виступав навіть перед спадкоємцем Австро-угорської імперії та його свитою, від яких отримав високу оцінку. В селі Острів музичні традиції заснував Михайло Антків, тут він керував духовим оркестром, світським і церковним хорами, театральним гуртком і

мандоліновим оркестром. Ні один мистецький захід в Тернополі не обходився без денисівського та острівського хорів [4; 8, с. 26].

Становлення музичного професіоналізму в Тернополі, відбувалось досить повільно. Місто отримало статус культурно-мистецького центру найпізніше на території Східної Галичини. Найбільшими й найдавнішими культурно-освітніми центрами на Тернопіллі були Бучач та Бережани. В обох випадках, передусім, це пов'язано із діяльністю навчальних закладів. Бучацьку гімназію відкрили в 1754 році, Бережанську – в 1789-му, а Тернопільську, значно пізніше, в 1898 році. У Бучачі та Бережанах навчались ряд видатних діячів української культури, таких як: Маркіян Шашкевич, Володимир Гнатюк, Богдан Лепкий, Ярослав Старух, Кирило Устиянович, Амвросій Крушельницький (батько Соломії Крушельницької), Сильвестр Лепкий (батько Богдана Лепкого), Антін Чернецький, Михайло Рудницький.

Чи не найпопулярнішим на початку минулого століття у Східній Галичині було хорове мистецтво, але що до тернопільських хорів, то музичне товариство «Боян», засноване 1901 року, тут було не надто активне. Приміром в Бережанах воно діяло вже з 1892 року. Біля його витоків стояли Денис Січинський, Остап Нижанківський, Андрій Чайковський та інші. Тернопільський «Боян» став відомим завдяки композитору, викладачеві гімназії Василеві Безкоровайному у 30-х роках [4].

Значним фактором розвитку музичного життя міста став поліетнічний склад населення. «Тернопіль розвивався як багатонаціональне місто. Він був і центром єврейського Просвітництва, польського революційно-визвольного руху і українського національно-культурного відродження», – писав Іван Кордуба [9, с. 82]. Особливо різносторонніми були польсько-українські відносини. Перші музичні заклади у Тернополі були відкриті при польських товариствах. Так у 1877 році при польському товаристві «Друзі музики» було засновано перший професійний навчальний заклад – музичну школу, яку очолив піаніст та педагог Владислав Вшелячинський. Тут навчались гри на фортепіано, скрипці та віолончелі, також навчали азів гармонії і композиції. Школа мала свої жіночий і мішаний хори, саме тут свою початкову музичну освіту здобули Соломія Крушельницька та Денис Січинський [2].

Крім товариства «Друзі музики» діяли й інші установи: «Польське товариство музики ім. С. Монюшка», філія товариства «Зв'язок театрів і хорів людових», польський драматично-музичний осередок та ін., при яких працювали дитячі музичні студії.

Владислав Вшелячинський був відомою фігурою в музичному житті Тернополя, адже був одним з перших професійних музикантів в регіоні. Освіту майбутній піаніст, педагог та композитор здобув у Зеебальда та у львівській Консерваторії Галицького Музичного Товариства в класі фортепіанної гри Карла Мікулі. Як це було поширено в той час, В. Вшелячинський вів різнобічну музичну діяльність: організаційну, диригентську та колекційну. Він мав цікаве захоплення: колекціонував ноти, особливо старовинні та шопеніану. Частина книг В. Вшелячинський подарував бібліотеці Музичного товариства у Львові. Композиторський доробок митця є невеликим: збірка пісень «Три мазурки» для голосу і фортепіано, сюїта для фортепіано, збірка польських танців, ряд солоспівів та хорових мініатюр. Він є автором таких видань, як «Життя і творчість Фредерика Шопена» та «Адам Міцкевич у музиці». Серед учнів В. Вшелячинського був і майбутній композитор Денис Січинський. На одному з гімназійних концертів В. Вшелячинський помітив хлопця і почав навчати гри на фортепіано й теорії музики. Як згодом писав Д. Січинський – «Наука в нього, була тою підвалиною, на якій оперлася вся моя музична кар'єра і творчість» [7, с. 336]. В останні роки навчання у В. Вшелячинського він написав свої перші власні твори: пісні для голосу з фортепіано та фортепіанні мініатюри. Пізніше за рекомендацією В. Вшелячинського, який на той час був професором Львівської польської консерваторії Галицького музичного товариства Д. Січинський починає навчання в професора К. Мікулі, в якого навчався і В. Вшелячинський.

Професор Кароль Мікулі був учнем самого Шопена, тому всі його учні в тій чиншій формі переймали навички шопенівської гри. В Галичині настав час абсолютної шопеноманії, підтриманої не лише К. Мікулі а й його учнями та наступниками практично до 1939 року. Проте, одного із учнів можна виділити, а саме, уродженця Тернополя Людвіка Марека. Він не став послідовником Кароля Мікулі і після завершення студій в Консерваторії Галицького музичного товариства, виїхав до Веймара навчатись у Ференца Ліста, надавши перевагу у своїй виконавській діяльності саме його манері. Пізніше саме Марек відкрив у Львові першу концесіоновану музичну школу з наслідуванням та викладанням методики гри Ф. Ліста [5; 6, с. 224].

Кароль Мікулі був викладачем ще однієї нашої землячки – Марії Солтисової, яка, як і її учитель, була поціновувачем шопенівської гри. Згодом, після навчання у Відні та приватної педагогічної праці, піаністка перейшла на роботу до Консерваторії Галицького Музичного Товариства, де до кінця життя вела клас фортепіано на вищому і концертному курсах. Саме у Марії Солтисової навчався композитор Василь Барвінський [1; 6, с. 28].

Значну роль у розвитку професіоналізації усіх сфер культурно-освітнього та просвітницького життя Тернополя відіграло перебування тут сім'ї Барвінських. Саме Олександр Барвінський, батько майбутнього композитора Василя Барвінського, організовує філію товариства «Просвіта» у 1875р., відкриває читальні в

селах повіту. Він запрошує до Тернополя хоріві колективи з інших міст на святкування з нагоди для народження Т. Шевченка. У 1885 при товариствах «Руська бесіда» та «Просвіта» організовує хоріві колективи, до яких приєднуються сімейства Барвінських та Крушельницьких [4; 8. с. 29]. До розвитку мистецтва в місті долучилась і дружина Олександра Барвінського – Євгенія, яка напряду була пов'язана з музикою. Євгенія була піаністкою, хорівим диригентом та співачкою, як і В. Вшелячинський та ряд інших піаністів, навчалась гри на фортепіано у К. Мікулі. У 1882 році разом з Амвросієм Крушельницьким Євгенія Барвінська організовує в місті жіночий та чоловічий хори, де виступає як диригент, та піаністка. У цьому хорі співала Соломія Крушельницька разом із сестрами Емілією та Оленою. Переїхавши до Львова, Євгенія приєдналась до створення товариства «Львівський Боян», де також була диригентом. На концертах у Тернополі вона в першу чергу, виступала як піаністка. З ранніх років вона навчала музики й своїх дітей. Саме Євгенія прищепила любов до музики сину Василю Барвінському, згодом відомому композитору, піаністу та педагогу [3, с. 377]. Саме написанню фортепіанних творів надавав перевагу Василь у своїй творчості. Нажаль подальший творчий шлях Василя Барвінського не протікав у Тернополі, але його внесок у розвиток фортепіанного виконавства та освіти рідного міста є безцінним, адже саме з його ініціативи в місті була відкрита філія Музичного інституту імені М. Лисенка.

Слідом за польськими товариствами, почали засновуватись мистецькі навчальні заклади і при українських творчих організаціях. Як зазначено вище, у 1901 році в Тернополі організовується філія хорівого товариства «Боян». Членами товариства були як аматори, так і професійні музиканти, передусім диригенти та композитори, пізніше – педагоги та музиканти - інструменталісти. Засновниками «Бояна» стали: Іван Копач, Володимир Левицький, Омелян Терлецький, Олександр Гриневицький, Володимир Загайкевич та ін. [2]. При товаристві створювались струнні оркестри та інструментальні групи, нотні видавництва та школи. Так у 1913-14-х роках при Тернопільському «Бояні» відкрилась перша у місті українська музична школа з класами скрипки та фортепіано.

Важливу роль у музичному вихованні відіграло залучення до викладання в гімназіях професійних музикантів, що покращувало виконавську майстерність учнів. Так у 1903-1912 роках вчителем музики в Тернопільській гімназії працював Іван Левицький, а з 1904 року вів ансамбль скрипалів. Необхідно підкреслити, що в Тернопільській українській гімназії навчалась піаністка з стійкою українською позицією – Ірина Миколаєвич. Саме в гімназії вона здобула загальну і початкову музичну освіту. Після відстоювання своєї національної позиції її було відраховано з передостаннього класу гімназії, та вона успішно завершила навчання в Перемиській гімназії, де також навчалась гри на фортепіано. А згодом отримала й професійну музичну освіту в Консерваторії ім. К. Шимановського у фортепіанному класі Леопольда Мюнцера. Згодом вона повертається до Тернополя, але довго тут не затримується. Майже весь творчий шлях Ірини Миколаєвич проходить в м. Бориславі [6].

А вже у 1915 році на Тернопільщині починають працювати стаціонарні музично-драматичні театри: «Український театр» та «Тернопільські театральні вечори», в яких важливою складовою постановок була музика. Театральна музика втілювалась малим складом симфонічного оркестру [8, с. 34].

Міжвоєнний період видався складним для розвитку українського мистецтва. Польська влада спрямувала свої зусилля на ліквідацію будь-яких ознак національної суверенності галичан, знищення громадських та культурних установ, та перетворення загарбаних земель в частину Польщі. Діяльність українських закладів стала обмежена, внаслідок чого українська культура опинилась в скрутних умовах.

Отже, на основі вищесказаного можемо зробити висновок, що у другій половині XIX – на початку XX століття фортепіанне виконавство та освіта на Тернопіллі зазнало значних зрушень. Позитивна динаміка у розвитку музичної освіти сприяла появі все більшого інтересу до музикування, причому переважало бажання до професійних занять музикою. Головними осередками музичної освіти на Тернопіллі на рубежі XIX та XX століть стали навчальні заклади при мистецьких та культурно-освітніх товариствах, де викладання відбувалось на високому рівні, адже його забезпечували музиканти-професіонали.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінський В. Автобіографія // Василь Барвінський. Статті. Листи. Спогади / Ред.-упор. В.Грабовський. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – С. 91-94.
2. Бойцун Л. С. Музичне життя Тернополя [Електронний ресурс] / Л. Бойцун // Часопис «І». – 2010. – № 63. – Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/n63texts/bojcun_muz_zhyttya.htm
3. Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Праці Музикознавчої комісії / ред. О. Купчинський, Ю. Ясиновський. – Львів: Атлас, 1993. – 525с.
4. Золотнюк А. Як звучав Тернопіль минулого століття [Електронний ресурс] / А. Золотнюк // Вільне Життя. – 2017. - Режим доступу: <http://vilne.org.ua/2017/12/yak-zvuchav-ternopil-mynuloho-stolitt/>
5. Кашкадамова Н. Історія фортепіанного мистецтва XIX ст. / Н. Кашкадамова. – Тернопіль: Астон, 2006. – 445с.
6. Лобанців-Попко З. Сто піаністів Галичини. / З.Лобанців-Попко. – Львів; 2008. – 223с.
7. Людкевич С. Д. Січинський. У двадцятиліття його смерті // С. Людкевич Дослідження, статті, рецензії, виступи. / упорядник. З. Штундер. – Львів: Дивосвіт, 1999. – 340 с.
8. Музична Тернопільщина: Бібліографічний покажчик / ред. Г. Жовтко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 287с.
9. Тернопіль: історія міста / О. Петровський, О. Гаврилюк, В. Окаринський, І. Крочак – Тернопіль: Астон, 2010. – 216с.